

Θεωρία Οικονομικής Πολιτικής

Διάλεξη 1: Εισαγωγή στις βασικές έννοιες της ΘΟΠ Ι

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Διδάσκων: Γιώργος Μαυρόπουλος

Σεπτέμβριος 30, 2024

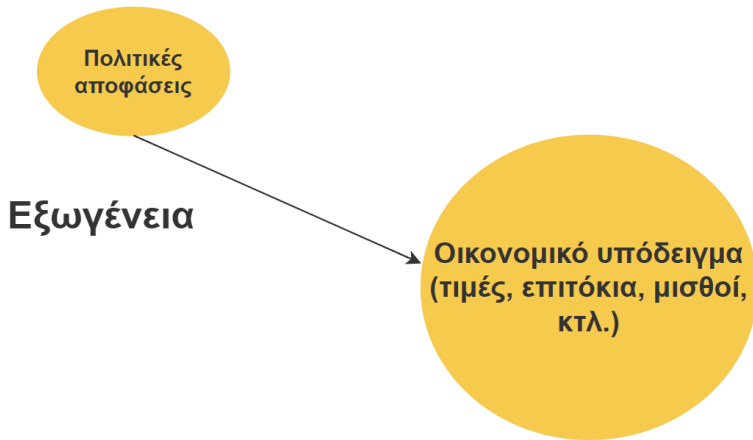
Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική

- Πολιτική Οικονομία: αλληλεπίδραση μεταξύ οικονομικών ιδεών και πολιτικών κινήτρων.
- Τρεις προσεγγίσεις ως προς τις λαμβανόμενες πολιτικές αποφάσεις:
 - Θετική Οικονομική Επιστήμη.
 - Κανονιστική Οικονομική Επιστήμη.
 - Πολιτική Οικονομία.

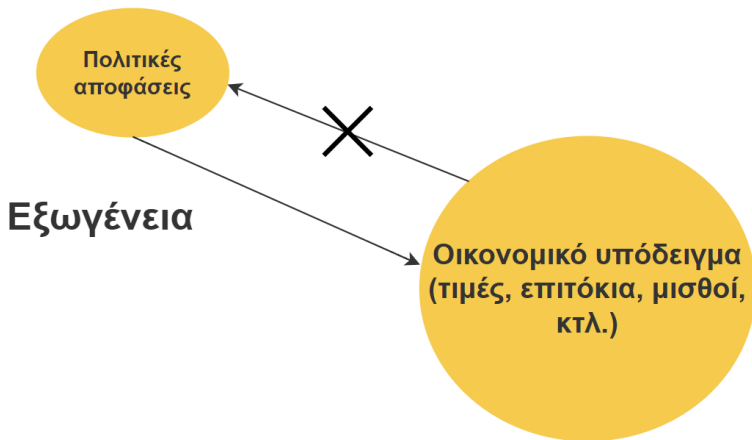
Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Θετική Οικονομική Επιστήμη

- Οικονομολόγος: εξωτερικός παρατηρητής.
- Στόχος: εξέταση μηχανισμών επίδρασης.
- Αποφάσεις οικονομικής πολιτικής: εξωγενείς.

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Ενδογένεια-εξωγένεια

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Ενδογένεια-εξωγένεια

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Ενδογένεια-εξωγένεια

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Ενδογένεια-εξωγένεια

Οικονομικό υπόδειγμα
(τιμές, επιτόκια,
μισθοί, **Πολιτικές
αποφάσεις** κτλ.)

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Κανονιστική Οικονομική Επιστήμη

- Οικονομολόγος: σύμβουλος.
- Στόχος: σχεδίαση και εφαρμογή πολιτικών.

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Κανονιστική Οικονομική Επιστήμη

- Οικονομολόγος: σύμβουλος.
- Στόχος: σχεδίαση και εφαρμογή πολιτικών.
- Αποφάσεις οικονομικής πολιτικής: ενδογενείς.

- Αξιολόγηση επιπτώσεων.
- Ανταγωνιστικές πολιτικές.
- Καλύτερη δυνατή λύση και δεύτερη-καλύτερη δυνατή λύση.
- Π.χ., εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα.
Πρώτη καλύτερη λύση: φόρος στο διοξείδιο του άνθρακα.
Δεύτερη καλύτερη λύση: συμμετοχή σε δημόσιους διαγωνισμούς μόνο εταιρειών που ικανοποιούν τις προδιαγραφές εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Κανονιστική Οικονομική Επιστήμη

- Η σημασία της ασύμμετρης πληροφόρησης (Akerlof et al. 2011).
- Η σύγχρονη δημόσια οικονομική υπογραμμίζει την ανυπέρβλητη δυσκολία που σχετίζεται με την ύπαρξη ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ των φορέων λήψης δημοσίων αποφάσεων, των παραγόντων που είναι υπεύθυνοι για την εφαρμογή των πολιτικών, και όσων επωμίζονται τις επιπτώσεις.
- Η **ρυθμιστική αρχή** λαμβάνει πληροφορίες για τα κόστη, τις αποδόσεις της επένδυσης ή την ελαστικότητα ζήτησης κυρίως από τις επιχειρήσεις, τις οποίες είναι υπεύθυνη να ελέγξει.
- Για τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, αυτές οι πληροφορίες έχουν στρατηγική αξία (**κίνητρο απόκρυψης**).

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Κανονιστική Οικονομική Επιστήμη

- Έτσι, όταν η ρυθμιστική αρχή ασχολείται με αυτές τις επιχειρήσεις βιώνει ένα πληροφοριακό μειονέκτημα.
- Σχεδιασμός συμβάσεων που αποθαρρύνουν την απόκρυψη πληροφοριών.
- Αντίστοιχα, τα κρατικά όργανα που είναι υπεύθυνα για την εφαρμογή πολιτικών δεν είναι τέλειοι πομποί: συχνά δεν μεταφέρουν επαρκώς τις πληροφορίες που λαμβάνουν από τους διοικούμενους ή τις οδηγίες από τους ιθύνοντες (π.χ., δάσκαλοι - Υπ. Παιδείας).

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Πολιτική Οικονομία

- Οικονομολόγος: εξωτερικός παρατηρητής.
- Στόχος: εξέταση συμπεριφοράς και επίδραση στην οικονομία.
- Αποφάσεις οικονομικής πολιτικής: ενδογενείς.
- Το κράτος δεν θεωρείται πλέον ως ένας από μηχανής Θεός που ελέγχει και κατευθύνει την ιδιωτική οικονομία στο όνομα του γενικού συμφέροντος, αλλά ως ένας μηχανισμός που κατευθύνεται από τους πολιτικούς, από τους ορθολογικούς δηλαδή, παίκτες των οποίων η συμπεριφορά ακολουθεί συγκεκριμένους στόχους και αντιμετωπίζει συγκεκριμένους περιορισμούς.

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Πολιτική Οικονομία

Δύο εξελίξεις που επηρέασαν την προσέγγιση της Πολιτικής Οικονομίας:

- 1 **Θεωρία ορθολογικών προσδοκιών** (Robert Lucas): οι ιδιωτικοί φορείς χρησιμοποιούν τη λογική τους για να εκτιμήσουν ενδεχόμενες πολιτικές αποφάσεις.
- 2 Αντίδραση στις αποτυχημένες κυβερνητικές παρεμβάσεις σε τομείς όπως η μακροοικονομική διαχείριση.
- Παραδοσιακή και σύγχρονη προσέγγιση της Οικονομικής Πολιτικής.

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Ο ρόλος των φορέων χάραξης πολιτικής

Οι βασικές αρμοδιότητες των φορέων χάραξης οικονομικής πολιτικής μπορούν να ομαδοποιηθούν σε έξι κατηγορίες:

- 1 Καθορισμός και επιβολή των κανόνων του οικονομικού παιχνιδιού.
- 2 Φορολογία και δαπάνες.
- 3 Έκδοση και διαχείριση νομίσματος.
- 4 Παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών.
- 5 Επίλυση προβλημάτων.
- 6 Διαπραγματεύουσα με άλλες χώρες.

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Μια απλή παρουσίαση Οικονομικής Πολιτικής

- Διακρίνουμε αντικειμενικούς **σκοπούς**, **εργαλεία**, και **θεσμούς**.
- Οι αντικειμενικοί **σκοποί** της οικονομικής πολιτικής είναι ποικίλοι (και συχνά αντιφατικοί): βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού, επίτευξη πλήρους απασχόλησης, διατήρηση της σταθερότητας των τιμών, επίτευξη μιας δίκαιης κατανομής του εισοδήματος, ανακούφιση της φτώχειας, κτλ.
- Τα παραδοσιακά **εργαλεία** σχετίζονται με τη νομισματική πολιτική (καθορισμός των επίσημων επιτοκίων) και τη δημοσιονομική πολιτική (επιλογή των επιπέδων των δημοσίων δαπανών και των φόρων).

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Μια απλή παρουσίαση Οικονομικής Πολιτικής

Τί είναι οι θεσμοί;

- 'Οι θεσμοί είναι περιορισμοί που έχει επινοήσει ο άνθρωπος, οι οποίοι δομούν την ανθρώπινη αλληλεπίδραση. Αποτελούνται από επίσημους περιορισμούς (κανόνες, νόμους, συντάγματα), ανεπίσημους περιορισμούς (άτυπους κανόνες συμπεριφοράς) και από τα χαρακτηριστικά επιβολής τους' (Douglas North (1933)).
- Οι θεσμοί επηρεάζουν άμεσα τις ισορροπίες των αγορών και την αποτελεσματικότητα των εργαλείων πολιτικής.

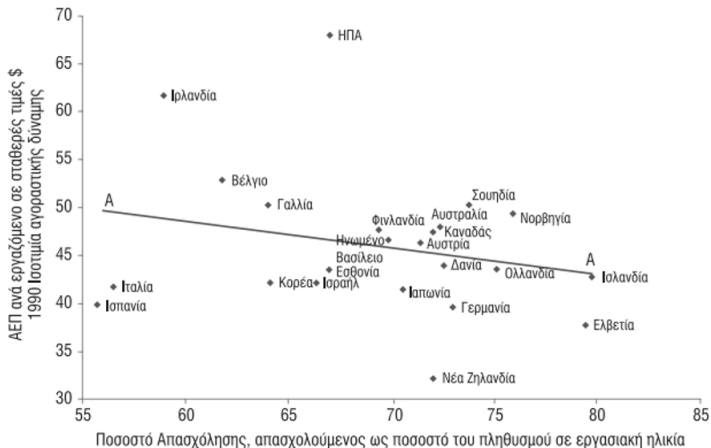
Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Η Οικονομική Πολιτική ως μια αλληλουχία αμοιβαίων αντισταθμίσεων

- Ας υποθέσουμε ότι μια κυβέρνηση στοχεύει σε **n διαφορετικές οικονομικές μεταβλητές**, όπως το ποσοστό ανεργίας, το ποσοστό πληθωρισμού και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (σε αυτήν την περίπτωση, $n=3$), ενώ έχει καθορίσει έναν συγκεκριμένο αντικειμενικό μέγεθος για κάθε στόχο.
- Οι προτιμήσεις της κυβέρνησης μπορούν να συνοψιστούν με μια συνάρτηση ζημίας (loss function) που εξαρτάται από την απόκλιση της τρέχουσας τιμής των μεταβλητών στόχου από τη επιθυμητή τιμή τους.
- Ας υποθέσουμε, τώρα, ότι η κυβέρνηση διαθέτει **p ανεξάρτητα εργαλεία πολιτικής**, δηλαδή p μεταβλητές που μπορεί να διαχειριστεί απευθείας (το δημοσιονομικό ισοζύγιο και το επιτόκιο, για παράδειγμα, ώστε $p=2$).

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Η Οικονομική Πολιτική ως μια αλληλουχία αμοιβαίων αντισταθμίσεων

- Αν $p = n$, τότε όλοι οι αντικειμενικοί στόχοι της πολιτικής (n) μπορούν να επιτευχθούν καθώς υπάρχει ίσος αριθμός εργαλείων (κανόνας Tinbergen).
- Ωστόσο, στο παράδειγμά μας, έχουμε $p < n$ και οι αντικειμενικοί στόχοι (n) δεν μπορούν να επιτευχθούν όλοι ταυτόχρονα, γεγονός που συνεπάγεται **αμοιβαίες αντισταθμίσεις** μεταξύ αντικειμενικών σκοπών.

- Π.χ.: το δίλημμα απασχόλησης - παραγωγικότητας.

ΣΧΗΜΑ 1.1

Το δίλημμα απασχόλησης – παραγωγικότητας, 2012.

Πηγή: Υπολογισμοί του συγγραφέα με βάση δεδομένα του ΟΟΣΑ.

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Μεταβολή των Θεσμών

- Η ανταλλαγή ποσοστού εργασίας και παραγωγικότητας δεν είναι ικανοποιητική.
- **Στόχος:** περισσότερη απασχόληση και περισσότερη παραγωγικότητα. Πώς;
- **Αναδιαμόρφωση των θεσμών:** μετατόπιση της καμπύλης αντικειμενικών στόχων προς τα έξω.

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Μεταβολή των Θεσμών

Ας υποθέσουμε ότι μια κυβέρνηση διαθέτει n στόχους Y_1, Y_2, \dots, Y_n που αναπαριστούνται από ένα διάνυσμα $Y = (Y_1, Y_2, \dots, Y_n)$, και n αντίστοιχους αντικειμενικούς σκοπούς. Οι προτιμήσεις της κυβέρνησης μπορούν να συνοψιστούν από μια συνάρτηση ζήτησης L που μετρά την απώλεια ευημερίας που σχετίζεται με μια απόκλιση των Y_i από τις τιμές των αντικειμενικών στόχων \tilde{Y}_i :

$$L(Y_1 - \tilde{Y}_1, Y_2 - \tilde{Y}_2, \dots, Y_n - \tilde{Y}_n) \quad (\text{B1.1.1})$$

Η L θεωρείται ότι είναι μια κυρτή, συνεχώς παραγωγίσιμη συνάρτηση με $L(0, 0, \dots, 0) = 0$. Ας υποθέσουμε, επίσης, ότι η κυβέρνηση μπορεί να χρησιμοποιήσει p εργαλεία πολιτικής που αναπαριστούνται από ένα διάνυσμα p διαστάσεων $X = (X_1, X_2, \dots, X_p)$. Με το i να αναπαριστά τα θεσμικά χαρακτηριστικά, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι, με δεδομένους τους θεσμούς, υπάρχει μια συνάρτηση H , η οποία συνδέει την κατάσταση της οικονομίας Y , με το διάνυσμα των εργαλείων X :

$$Y = H(X) \quad (\text{B1.1.2})$$

Έτσι, η οικονομική πολιτική συνίσταται στην επιλογή των X , ώστε η L να ελαχιστοποιηθεί υπό τον περιορισμό (B1.1.2).

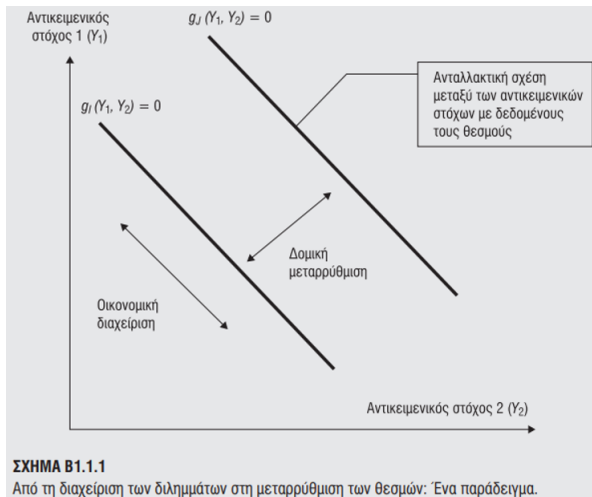
Αν $n = p$, τότε είναι συνήθως εφικτό (υπό την προϋπόθεση ανεξάρτητων στόχων και εργαλείων) να αντιστρέψουμε την (B1.1.2) και να υπολογίσουμε το διάνυσμα X που επιτρέπει στο Y να είναι ακριβώς στο επιδιωκόμενο επίπεδο.

Αν $n > p$, τότε αυτό παύει να ισχύει (με την προϋπόθεση ότι οι μεταβλητές-στόχοι n είναι ανεξάρτητες), και η κυβέρνηση έρχεται αντιμέτωπη με ένα δίλημμα. Με άλλα λόγια, το πρόγραμμα οδηγεί στην επιλογή τιμών για τα (X_1, X_2, \dots, X_p) ώστε, στο όριο, να μην είναι εφικτή η βελτίωση κάποιου στόχου χωρίς την μείωση της ευημερίας εξαιτίας υψηλής απόκλισης στους άλλους στόχους. Αλγεβρικά, το παραπάνω αντιστοιχεί σε μια κατάσταση όπου:

$$dL = \sum_{i=1}^n \frac{\partial L}{\partial Y_i} dY_i = 0 \quad (\text{B1.1.3})$$

δηλαδή, για κάθε ζεύγος (i, j) μεταβλητών αντικειμενικών σκοπών, έχουμε:

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Μεταβολή των Θεσμών

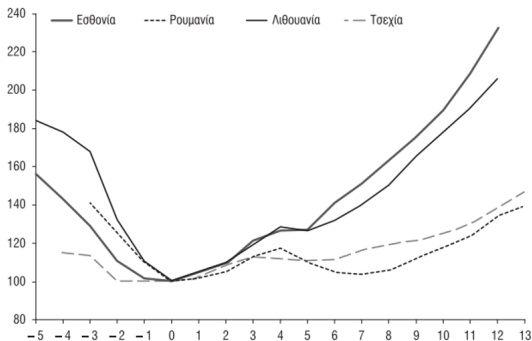
Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Μεταβολή των Θεσμών

- Οι δομικές μεταρρυθμίσεις, σε γενικές γραμμές, στοχεύουν στη βελτίωση των αντισταθμίσεων της οικονομικής πολιτικής, αλλάζοντας τους θεσμούς.
- Η **ανεξαρτητοποίηση της κεντρικής τράπεζας**, η επιλογή ενός νέου νομισματικού καθεστώτος, ή η υιοθέτηση κανόνων δημοσιονομικής πολιτικής είναι **πραγματικές δομικές μεταρρυθμίσεις** διότι στοχεύουν στη βελτίωση των υπαρχόντων αντισταθμίσεων μεταξύ ποικίλων αντικειμενικών σκοπών.

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Μεταβολή των Θεσμών

- Είναι συνηθισμένο – ανακριβές ωστόσο – να εξισώνουμε τις δομικές πολιτικές με τις πολιτικές που αφορούν την πλευρά της προσφοράς.
- Η φύση πολλών από τις δομικές μεταρρυθμίσεις που επιχειρήθηκαν από τη δεκαετία του 1980 και μετά σε αναπτυγμένες οικονομίες σχετίζονταν με την προσφορά.
- Δεν υπάρχει ομοφωνία ως προς το αν οι δομικές μεταρρυθμίσεις έχουν αρνητική ή θετική επίπτωση στην παραγωγή βραχυπρόθεσμα.

Εισαγωγή στην Οικονομική Πολιτική - Μεταβολή των Θεσμών

ΣΧΗΜΑ 1.2

Επίπτωση της μετάβασης στην οικονομία της αγοράς κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Πραγματικό ΑΕΠ, κατώτατο επίπεδο = 100.

Πηγή: Υπολογισμοί του συγγραφέα με βάση τη βάση δεδομένων Global Economic του Groningen Growth and Development Center.

Σημείωση: Ο άξονας αναπαριστά τα έτη πριν ή μετά από το έτος 0, όταν το πραγματικό ΑΕΠ άγγιξε το κατώτατο επίπεδο.

Σύνοψη

- Οικονομικές προσεγγίσεις πολιτικών αποφάσεων.
- Ορθολογικές προσδοκίες.
- Ρόλος Φορέων χάραξης πολιτικής.
- Απλή παρουσίαση Οικονομικής Πολιτικής.
- Θεσμοί.
- Αμοιβαίες αντισταθμίσεις και μεταβολή των θεσμών.